

מ"בכור" למעט את היוצא אחר יוצא דופן, לא ממשמעות "בכור" למדנו כן, אלא מיתורא ד"בכור",⁽⁸⁾ והכי קאמר:

אי סלקא דעתך יצא אחר יוצא דופן קדוש, "בכור" דכתב רחמנא למה לי, שהרי:

יט-ב אי למעוטי היבא דיצתה נקבה לפניו, מ"פטר רחם" נפקא —

אלא שמע מינה: "בכור" למעוטי היבא יוצא אחר יוצא דופן.

אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא:

אי סלקא דעתך כדבריך דבכור לדבר אחד הוא בכור והיוצא אחר יוצא דופן נלמד מיתורא ד"בכור" שבא למעט את היוצא אחר יוצא דופן —

תינח היבא דיצא זכר דרך דופן יוצא זכר אחריו דרך רחם ולא קדוש, דזה שפיר אימעוטי ליה מ"בכור", משום דבכור לרחמים איבא [אכן בכור הוא לרחמים], אבל בכור לזכרים ובכור לולדות ליבא [אינו בכור לשני אלן]. כלומר, משום שאינו בכור אלא לדבר אחד ולשנים אינו בכור —

אלא היבא דיצתה נקבה דרך דופן וזכר דרך רחם ליקדש, כי אין לנו הכרח למעט מיתור לשון "בכור" אף את זה, דהא איבא בכור לזכרים ובכור לרחם. כלומר, שהרי בכור הוא לשני דברים, ושמא לא מיעטה התורה אלא את הבכור לדבר אחד?!

אלא מחורתא כדאכיי דעד שאינו בכור לכל דבר אינו בכור, ד"בכור" לכל משמע, וממילא אימעטי כל מי שאינו בכור לכל, ואפילו יצתה נקבה דרך דופן וזכר דרך רחם.⁽¹⁾

הדרן עלך הלוקח עובר פרתו

דופן אינו בכור אפילו כשנקיבה היא זו שיצתה ראשונה דרך דופן, כיצד יהא הדין "בנפל [שגם הוא פוטר] נקיבה שיצתה דרך דופן, ואחר כך זכר בן קיימא דרך רחם אי הוזה בכור או לא? דאפשר לומר: דקרא ד"בכור" לא ממעט אלא בבא אחר יוצא דופן שיצא בן קיימא, דבכי האי גוונא לא קרינן ביה "בכור" לבא אחריו, כיון דאינו אלא בכור לרחמים ולזכרים, אבל לולדות — לא. אבל כשיצאת הנקבה נפל דרך דופן, דכי האי גוונא הבא אחריו הוא ראשון לזכרים ולרחמים ולולדות, דהולד שיצא דרך דופן לא חשיב ולד כיון דנפל היה, אפשר דקרינן ביה "בכור", או דילמא לא שנא".

לי לפטור את היוצא דופן משום "פטר רחם", והרי תיפוק ליה משום שנאמר "כל הבכור אשר יולד", דסתם לידה הוא כדרכו פרט ליוצא דופן, ראה שם.

8. בפשוטו נראה, דסוגיית הגמרא לעיל, דמפרשינן טעמא דרבי עקיבא — שהיוצא אחר יוצא דופן אינו בכור — משום דבכור לדבר אחד לא הוי בכור, היינו כאכיי, דלרבינא מיתורא דבכור ילפינן לה. ואכן מסקנת הגמרא היא כאכיי.

1. נסתפק מהרי"ט אלגאזי [כד ג], לפי מסקנת הגמרא שהעיקר כסברת אכיי, והבא אחר יוצא